

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (610 – 641) – ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Το Βυζάντιο σε κρίση - πριν από τον Ηράκλειο (β' μισό 6^{ου} αι.-αρχές 7^{ου} αι.) - Αίτια

- ✚ Κακές σοδειές → λιμοί
- ✚ Παραμέληση στρατού → Εισβολές εχθρών (Σλάβοι: ευρωπαϊκές επαρχίες, Πέρσες: Βόσπορος → Εγκατάλειψη / παρακμή πόλεων, μείωση πληθυσμού)
- ✚ Υποχώρηση εμπορίου και νομισματικής κυκλοφορίας → Άσχημη οικονομική κατάσταση

ΕΝΤΟΝΗ Η ΑΝΑΓΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ ΟΤΑΝ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ

Περσικός κίνδυνος (622-628)

→ Επιδρομές Περσών στις ανατολικές επαρχίες

Πέρσες:

- 613: κατάκτηση Συρίας
- 614: κατάκτηση Ιεροσολύμων, αρπαγή Τιμίου Σταυρού και μεταφορά του στην πρωτεύουσα των Περσών, την Κτησιφώντα
- 619: Οι Πέρσες στην Αίγυπτο

Ο αγώνας του Ηράκλειου κατά των Περσών

Το έτος (622) στις 4 του Απριλίου, ο βασιλιάς Ηράκλειος ξεκίνησε κατά της Περσίας.

- Είχε πάρει, επειδή δεν είχε οικονομικούς πόρους, τα χρήματα των εκκλησιαστικών ιδρυμάτων ως δάνειο, πήρε και από τη μεγάλη εκκλησία (Αγία Σοφία) τα πολυκάνδηλα και άλλα λειτουργικά σκεύη και έκοψε νομίσματα πολλά.
- Ξεκίνησε τον αγώνα αφού διαβεβαίωσε το λαό ότι μαζί μ' αυτούς (τους στρατιώτες του) θ' αγωνιστεί μέχρι θανάτου. (Θεοφάνης, Χρονογραφία)

ΚΙΝΔΥΝΟΣ: ΑΒΑΡΟΙ - ΣΛΑΒΟΙ → ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΚΑΤΑΛΗΨΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΗΣ

- Το έτος 626 , και ενώ ο Αυτοκράτορας Ηράκλειος ηγείτο εκστρατείας του βυζαντινού στρατού κατά των Περσών, η Κωνσταντινούπολη πολιορκήθηκε αιφνιδώς από τους Αβάρους και τους Σλάβους, οι οποίοι είχαν κοινό σχέδιο με τους Πέρσες.
- Οι Άβαροι και οι Σλάβοι απέρριψαν κάθε πρόταση εκχειρίας και την 6η Αυγούστου κατέλαβαν την Παναγία των Βλαχερνών.
- **Σε συνεργασία με τους Πέρσες**, τη νύχτα της 7ης προς 8η Αυγούστου, ετοιμάζονταν για την τελική επίθεση, ενώ ο Πατριάρχης Σέργιος περιέτρεχε τα τείχη της Πόλης με την εικόνα της Παναγίας της Βλαχερνίτισσας και ενεθάρρυνε το λαό στην αντίσταση.
- Τη νύχτα εκείνη, φοβερός ανεμοστρόβιλος, που αποδόθηκε σε θεϊκή βοήθεια, δημιούργησε τρικυμία και κατέστρεψε τον εχθρικό στόλο, ενώ αντεπίθεση των αμυνόμενων προξένησε τεράστιες απώλειες στους Αβάρους και τους Πέρσες, οι οποίοι αναγκάστηκαν να λύσουν την πολιορκία και να αποχωρήσουν άπρακτοι.

Ακάθιστος Ύμνος (Τῆ Ὑπερμάχῳ στρατηγῶ)

Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῶ τὰ νικητήρια
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια
ἀναγράφω σοι ἡ πόλις σου, Θεοτόκε.
Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον
ἵνα κράζω σοι· χαῖρε, Νύμφη ἀνύμφευτε.

Σε σένα, Θεοτόκε, που με υπερασπίστηκες
αποδίδω τη νίκη εγώ, η δική Σου πόλη, και επειδή λυτρώθηκα
από τα δεινά Σου προσφέρω τις ευχαριστίες μου.
Αλλά, επειδή η δύναμη που έχεις είναι ακαταμάχητη,
λύτρωσέ με από κάθε λογής κινδύνους.
για να μπορώ να φωνάζω σε Σένα: «Χαίρε, νύμφη ανύμφευτε»

Το τέλος του πολέμου εναντίον των Περσών

• 627: Συντριβή Περσών στη Νινευή

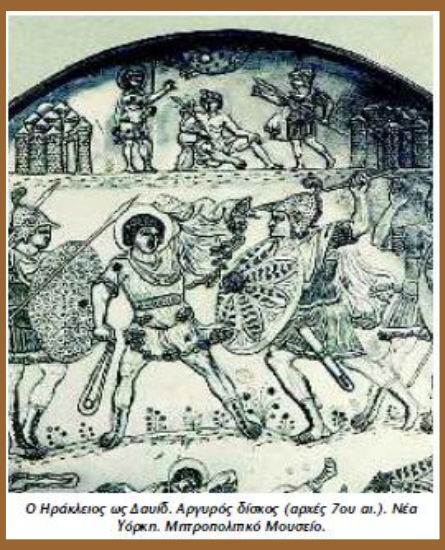
➤ Σύναψη συνθήκης ειρήνης μεταξύ Βυζαντινών και Περσών.
Ανάκτηση των ανατολικών επαρχιών της αυτοκρατορίας (Αίγυπτος, Μεσοποταμία, Βόρεια Συρία)

• **630:** Ο Ηράκλειος επιστρέφει θριαμβευτής στα Ιεροσόλυμα τον Τίμιο Σταυρό, τον οποίο ανέκτησε από τους Πέρσες

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Γιατί ο Ηράκλειος απεικονίζεται στον αργυρό δίσκο (Θησαυροί της Λάμπουσας, Κύπρος) ως Δαβίδ; Τι γνωρίζετε από την Παλαιά Διαθήκη που θα μπορούσε να στηρίξει τον παραλληλισμό;

.....

.....

.....

.....

.....

2. **Οι εκστρατείες Ηρακλείου είχαν χαρακτήρα ιερού πολέμου.** Να δικαιολογήσετε την πιο πάνω δήλωση, επισημαίνοντας τα στοιχεία που το αποδεικνύουν.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Η εμφάνιση νέου εχθρού: Άραβες

Άραβες: Ισλάμ => συνοχή στις φυλές της Αραβίας

Απώλεια ανατολικών επαρχιών αυτοκρατορίας

- 636: Συρία
- 638: Παλαιστίνη
- 641: Αίγυπτος

Ανάγκη για προστασία της Αυτοκρατορίας → δημιουργία ΘΕΜΑΤΩΝ

(Εσωτερική αναδιοργάνωση μέσα 7^{ου} αι.)

Τι ήταν: (ΠΗΓΕΣ ΒΙΒΛΙΟΥ, σ. 12-13)

- Διοικητικές περιφέρειες με δικό τους στρατό (Τέλη 7^{ου} ο θεσμός των θεμάτων εκτός από τη Μ. Ασία εκτείνεται και στις ευρωπαϊκές επαρχίες)
- ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ: Ανώτατη εξουσία (Στρατιωτική και διοικητική)
- Στρατιωτόπια

Συνέπειες από τη δημιουργία των θεμάτων

- Οι μισθοφόροι στρατιώτες εκλείπουν και οι νέοι στρατιώτες-αγρότες αγωνίζονται με ζήλο, αφού υπερασπίζουν και την περιουσία τους
- Η μικρή και μεσαία ιδιοκτησία ενισχύονται – πληρώνουν φόρους/ έσοδα για την Αυτοκρατορία (οι μεγαλογαιοκτήμονες είχαν χαθεί κατά τη διάρκεια των επιδρομών των Σλάβων και Αβάρων και τα χωράφια τους τα καταλαμβάνουν ελεύθεροι αγρότες ακτήμονες ή μικροϊδιοκτήτες)

Μεταρρυθμίσεις στη δομή της Αυτοκρατορίας

A. Από τα μέσα του 7^{ου} αι. οι κρατικές υπηρεσίες εξαρτώνται από τον αυτοκράτορα

Επιπλέον, υπάρχουν αξιώματα όπως:

Λογοθέτης του Γενικού: ευθύνη για οικονομικά

Λογοθέτης του Δρόμου (είδος πρωθυπουργού): αρμόδιος για το οδικό δίκτυο (συγκοινωνίες), μετακινήσεις πρεσβευτών, την εξωτερική πολιτική

B.

Εξελληνισμός της κρατικής διοίκησης

Μετά το 630 μεγάλο μέρος Βυζαντινών επαρχιών χάνονται, όμως οι περισσότεροι κάτοικοι ήταν Έλληνες ή ελληνόφωνοι.

Έτσι:

- Η ελληνική γλώσσα στην πολιτική και στρατιωτική διοίκηση (ήδη από εποχή Ιουστινιανού – νομοθεσία «Νεαρές»)
- Οι ρωμαϊκοί τίτλοι αντικαθίστανται από ελληνικούς (*Ηράκλειος: Βασιλεύς «πιστός έν Χριστῶ»*)

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ: Τέλος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας - Αρχή Μεσαιωνικής Βυζαντινής Αυτοκρατορίας

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Να εξηγήσετε τι ήταν ο θεσμός των θεμάτων (γιατί δημιουργήθηκαν, πότε, τι ήταν, πώς λειτουργούσαν, η σημασία τους).
2. Να τεκμηριώσετε τη θέση «*Ο Ηράκλειος υπήρξε ο δημιουργός του Μεσαιωνικού Βυζαντίου, του οποίου η οργάνωση είναι Ρωμαϊκή, η γλώσσα και ο πολιτισμός Ελληνικός και η πίστη Χριστιανική*» (Α.Α. Vasiliev).